

Til Finanskomiteen

Høringsinnspill: Meld. St. 26 (2016-2017) Forvaltningen av Statens pensjonsfond i 2016.

Forum for utvikling og miljø (ForUM) takker for anledningen til å komme med innspill i forbindelse med høringen av Meld. St. 26 (2016-2017). ForUM er en nettverksorganisasjon bestående av 50 norske sivilsamfunnsorganisasjoner innenfor bistand, utviklingspolitikk, miljøvern, menneskerettigheter, fredsskaping og humanitær virksomhet.

ForUM ønsker å spille inn kommentarer på følgende områder:

- 1) Investeringer i infrastruktur
- 2) Retningslinjer for investeringer i statsobligasjoner
- 3) Økt åpenhet om eierskapsarbeidet
- 4) Skatteparadis

ForUM støtter Representantforslaget om urfolks rettigheter i retningslinjene for Statens pensjonsfond utland (Dokument 8:17 S (2016-2017)).

Investeringer i infrastruktur

Forum viser til departementets vurdering i stortingsmeldingen om ikke å åpne for investeringer i unotert infrastruktur i SPU nå (avsnitt 3.2.). Forums medlemmer er uenige i denne vurderingen, og vil anmode Stortinget om å vedta å åpne for slike investeringer.

Et vedtak om åpning for unoterte infrastrukturinvesteringer vil innebære en åpning for å investere direkte i fornybar energiproduksjon, som sol og vind. Økte investeringer i fornybar infrastruktur er avgjørende for å sikre overgangen til lavutslippssamfunnet og nå målene i Parisavtalen.

I stortingsmeldingen viser departementet til at markedet for unotert infrastruktur er begrenset, med rapporten fra McKinsey (2016) som kilde. Forum vil i denne sammenheng peke på at ferskere estimer for markedsstørrelse viser at markedet er mer enn dobbelt så stort som anslaget i McKinseys rapport tilsier, nærmere bestemt 1142 milliarder USD (RARE 2016). I stortingsmeldingen pekes det også på at oljefondet er dårlig egnet til denne type investeringer. Forum vil påpeke at Norges Bank i et brev til Finansdepartementet (2015) trekker frem at "fondet er godt egnet til å gjennomføre slike investeringer". Også ekspertgruppen regjeringen satte ned i 2015 gjentar denne konklusjonen. I sin årstale i 2016 pekte sentralbanksjefen på at en utvidelse av mandatet til å omfatte unotert infrastruktur, vil kunne bedre forholdet mellom avkastning og risiko i fondet samlet sett. Forum viser også til at 62 % av alle statlige investeringsfond allerede investerer i unotert infrastruktur (IEEFA 2017).

På bakgrunn av dette, anmoder ForUM Stortingets finanskomité om å:

- vedta at det åpnes opp for at oljefondet kan investere mellom 0 og 5 % av porteføljen i unotert infrastruktur.

Retningslinjer for investeringer i statsobligasjoner

I oppfølgingen av finanskomiteens merknad til fondsmeldingen for 2015 (Innst. 326 S (2015-2016)) om retningslinjer for fondets investeringer i statsobligasjoner, foreslår Finansdepartementet å endre mandatet (§4-10) slik at hovedstyret skal godkjenne hvert enkelt utstederland av statsobligasjoner, samt at det skal rapporteres om rutiner og systemer for godkjenning av utstedere av statsobligasjoner. Disse endringene er med på å sikre større åpenhet om forvaltningen av SPU, og er skritt i riktig retning.

Finansdepartementet har i fondsmeldingen ikke foreslått endringer på bakgrunn av hensyn til åpenhet og ansvarlighet i offentlige budsjettprosesser hos utstederland, samt risiko knyttet til illegitim gjeld, som finanskomiteen viser til i sin merknad. Finansdepartementet løfter i meldingen selv frem UNCTADs prinsipper for å understøtte ansvarlig statlige utlån og låneopptak, som blant annet stille krav om åpenhet, at långiver skal vurdere låneopptakets bærekraft, og at låntaker har formell myndighet til å inngå avtalen. Krav om finansiell åpenhet og demokratisk forankring kan forhindre at SPU bidrar til oppbyggingen av illegitim og ubetalbar gjeld, og vurdering av låneopptakets bærekraft vil være viktig som et ledd i vurderingen av risiko for statsfinansielle kriser i utstederlandet. Utøvelse av ansvarlig långiveransvar er forankret i UNCTADs prinsipper, og en henvisning til disse prinsippene i mandatet vil sikre at Norge gjennom SPU utøver ansvarlighet som långiver.

ForUM anmoder Stortingets finanskomité om å:

- be regjeringen endre mandatet slik at det kommer frem at investeringer i statsobligasjoner skal være forankret i UNCTADs prinsipper for ansvarlig utlån og låneopptak.

Økt åpenhet om eierskapsarbeidet

ForUM ser positivt på at NBIM har en aktiv eierskapsdialog med selskaper i investeringsporteføljen, og i enkelte tilfeller har solgt seg ut av selskaper med bakgrunn i brudd på forventninger. Det er også positivt at NBIM offentliggjør stemmegivning på generalforsamlinger, enkelte nøkkeltall om eierskapsdialogen, og gir ut en egen årlig rapport om ansvarlig forvaltning. Det er likevel behov for økt åpenhet rundt resultatene av eierskapsdialogen og bruken av forventningsdokumentene i NBIMs eierskapsarbeid.

Strategirådet anbefalte i sin rapport NBIM å rapportere og vurdere av effekten av eierskapsstrategiene, inkludert selskapsdialog og selskapskontakt (St.meld 19 (2013-2014)). Fremdeles foreligger ingen offentlig tilgjengelig informasjon om hvilke selskaper NBIM har dialog med, hvilke tema som tas opp, og fremdriften og resultater av dialogen¹. Vi mener NBIM bør etterstrebe åpenhet i alle ledd i eierskapsarbeidet, blant annet ved å synliggjøre hvordan deres eierskapsforventninger tas opp i selskapsdialogen, resultater av denne dialogen, og om det er en økning eller reduksjon i risiko for brudd på forventningene i selskapet.

¹ Det publiseres en kort liste med omkring 30 selskapsdialoger årlig.

<https://www.nbim.no/contentassets/2c3377d07c5a4c4fbd442b345e7cfd67/statens-pensjonsfond-utland---ansvarlig-forvaltning-2016.pdf#page=48> Det er også i listen over prioriterte tema for 2016 listet 27 selskapsdialoger under bærekraft (inkl MR).

ForUM anmoder Stortingets finanskomité om å be regjeringen etterspørre fra NBIM:

- Offentlig loggføring av temaer knyttet til de ulike forventningsdokumentene som tas opp i samtlige møter med selskaper.
- En uavhengig gjennomgang av hvordan forventningsdokumentene brukes og effekten av disse.
- Offentlig rapportering på fremdrift og resultater av eierskapsdialoger.

Skatteparadis

ForUM gir NBIM anerkjennelse for den inkluderende prosessen rundt utviklingen av det nye forventningsdokumentet om skatt og åpenhet. Dokumentet er tydelig på at ansvarlig forretningsdrift også handler om ansvarlig og åpen skattepraksis, og med dette viser NBIM internasjonal ledelse som investor. Spesielt roser vi NBIM for å være eksplisitte på at skatt skal betales der økonomisk verdi genereres og at offentlig land-for-land rapportering er et kjerneelement i selskapers opplysninger om skatteforhold. Samtidig syns vi det er beklagelig at dokumentet ikke inkluderer et krav til selskapene om å være åpne om eierskapsstrukturer og hvem som er den egentlige eieren av et selskap.

Samlet sett kan SPUs investeringer i skatteparadis beløpe seg til så mye som 20 % av totalverdien. Det omfatter direkte investeringer i eiendom gjennom datterselskaper i Luxembourg og Delaware, fondsbestyrere som benytter skatteparadis og direkte eierandeler i offshore-enheter. Den største økonomiske, omdømmemessige og etiske risikoen er imidlertid den indirekte eksponeringen av SPU for bruk av skatteparadis gjennom bedriftene fondet investerer i. Det anslås at om lag 10 % av SPUs totale plasseringer er investert i skatteparadis samt gjennom skatteunndragelsesstrategier. SPU er for eksempel den største aksjeeieren i Credit Suisse, et selskap som er dømt for flere skatteunndragelsesforhold i enormt omfang over lengre tid.

Jo mer SPU investerer i bedrifter som har en kreativ tilnærming til beskatning, desto større risiko står de overfor. ForUM forventer derfor at NBIMs nye forventningsdokument om skatt og åpenhet vil føre til at dette blir høyt prioritert i den aktive eierskapsforvaltningen.

ForUM anmoder Stortingets finanskomité om å be regjeringen:

- sørge for at NBIMs fondsforvaltere følger det nye forventningsdokumentet om skatt.
- be NBIM etablere regler for bruk av finanssentra og offentliggjøre informasjon omkring alle direkte investeringer i skatteparadis, og berettigelse for disse investeringene.
- be NBIM gjøre selskapenes offentlige land-for-land rapporter lett tilgjengelige.